

אזכרה

בעד חתך

גליון מס' 177

פרשת פקודי
שבת חזק
תשפ"ד

מְלֵאכֶתוֹ אֲשֶׁר הָיָה עֲשִׂים. **הרמ"ע מפאנו** בספרו 'מאה קשיטה' (סימן ע) הוסיף, שביום שהתחיל בצלאל מלאכת המשכן, בו ביום נעשה בן י"ג שנה.

משמע מדברי הגמרא, שקטן פסול לבניית המשכן. אמנם במסכת שבת (ק"ט, ב) משמע לכאורה שגם קטן היה כשר לבנות את המשכן, שאמרו שם: 'אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש'. הרי שקטנים כשרים לבנות את בית המקדש, רק שאין מבטלים אותם מתלמוד תורה?

אמנם יש שכתבו לדחות ראייה זו, שאפשר לפרש כוונת הגמרא 'שאינן מבטלין' היינו שאין מבטלין את 'מלמדי תינוקות' לבנין בית המקדש, אבל תינוקות של בית רבן עצמם פסולים לבנות את בית המקדש.

או אפשר 'שאינן מבטלין' תינוקות של בית רבן, אין הכוונה כדי שיבנו את בית המקדש עצמו, כיון שקטנים פסולים לזה, אלא הכוונה שאין מבטלים אותם כדי שיעזרו ויסייעו בשאר דברים.

הקושי בהקמת המשכן

וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לג)

פירש רש"י: 'שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו'.

יש להקשות, בכל המסעות במדבר היו הלוויים פורקים את המשכן ומקימים אותו, ולא מצינו שהיה להם קשה זאת, אלא בנו אותו בקלות, ומה נשתנה בעת הזאת שלא היו יכולים להקימו?

בספר **אוצרות התורה** כתב לבאר, על פי דברי **הזהר** הקדוש בפרשתנו, וזה לשונו (מתורגם): 'ביום שנבנה המשכן נכנע הסטרא אחרא ונסתלק מן העולם, וכשנסתלק מן העולם ונבנה המשכן על ידי משה, אז הוקם למעלה ולמטה, וזה שאמר 'וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן' - שהקים את מי שהיה שפל - והוא הסטרא דקדושה, וכן לעתיד לבוא כתוב ואקים את סוכת דוד הנופלת.

בוא וראה בשעה ההיא נדעזעו ס"מ ממקומו וארבעים מרכבות שעמו, וברח ארבע מאות פרסאות לתוך ההסתר של נקב העפר, והביא משה אלו האדנים ונתחזק צד הזה, ואז אלו האדנים הסומכיי את הסטרא אחרא נפלו ונחלשו'. עד כאן לשונו. וכיון שבניית המשכן היה מעשה המפיל ומחליש את כח הסטרא אחרא ופמלייתו, מובן היטב מדוע היה קשה הקמתו, שמנעו והכבידו הס"מ וסייעתו ולא אפשרו להקימו. אמנם כל זה בהקמה הראשונה, אבל לאחר מכן שנחלש כח הסט"א היתה הקמתו בקלות ללא הפרעות כלל ועיקר.

מלחמת הסט"א בהקמת דבר שבקדושה

ונראה שכן הוא גם בכל הקמת דבר שבקדושה, כגון בניית בית הכנסת וישיבה וכדומה, שכידוע בתחילה קשה מאוד להקימם, וזאת משום שבעת שגוברת הקדושה בעולם נכנעת ונופלת הסטרא אחרא, ועל כן לוחמת היא בכל הכח שלא לתת לדבר ההוא לקום, והאדם בראותו את הקשיים והנסיונות שכורך במפעל שרוצה להקים, מתייאש.

אמנם הקמת המשכן באה ללמדנו שזו הדרך בכל דבר שבקדושה ואין להתייאש כלל, שבאמת אי אפשר להקים דבר קדוש מעוצמת הכובד של הסטרא אחרא המכבידה בכל הכח שלא יקום מקום קדוש, אלא מה שצריך באותה שעה - 'עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו'.

כיצד הקים משה את המשכן בשבעת ימי המילואים בשבת?

וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ הַחֹמֶשׁ (מ, יז)

דרשו חז"ל, שבכל יום משבעת ימי המילואים, היה משה מעמיד המשכן ומפרקו, עיין **תנחומא** בפרשתינו (סי' י"א), ו**בספרי** (פרשת נשא מ"ד), וכעין זה **בירושלמי** (יומא פ"א ה"א).

ויש לחקור, שהנה בכלל כל אותן ימים שהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו, בהכרח שהיה גם כן שבת באחד מהם, ומפורש במסכת שבת (פז, ב) ששביעי למילואים היה שבת, שמבואר שם ששמיני למילואים היה ביום ראשון בשבוע, שהיה ראשון למעשה בראשית, ואם כן יש לעיין, היאך הותר הקמתו ופרוקו בשביעי למילואים, שהיה בשבת.

נאמרו בזה כמה תירוצים:

א. בפנים יפות (פרשת נשא ד"ה ונראה) תירץ, שבעל כרחך שלא היה משה לבדו מקימו, אלא היו כמה לויים מסייעין אותו, ואין כאן אלא איסור דרבנן, שהרי נפסק להלכה ששניים שעשו פטורים. וגם משום שבת אין, שהרי ההלכה היא שאין שבות במקדש, ולכך אין בזה איסור אפילו בשבת.

ובספר **ברכת אהרן** (ברכות, מאמר ר"ל), הקשה מדברי רש"י (מנחות צט, א), שהוכיחו שם שמעלין בקודש ואין מורדין, שלפיכך לא סייעו לו אחיו הכהנים בהקמת העמודים שאין מורדין. הרי בפירוש שלא סייעוהו, והיאך תירצו שהיה כאן שנים שעשוהו?

ב. הערוך לנר (יבמות ו, א) תירץ, ששם הוראת שעה היה, ודורות משעה לא למדים. מבואר מדבריו, שמה שהקים המשכן בשבת היה ב'הוראת שעה' ועל פי הדיבור. לכך אין להקשות כיצד עשה כן, מאחר ועל פי הדיבור עשה כן.

ג. באמנוהא דספרי (נשא ז, אות ט ד"ה והנה) תירץ, שכיון שהוצרך הקמת המשכן לצורך חינוך המזבח, אם כן הרי זה דומה לכל מכשירי עבודה שאי אפשר לעשותם מערב שבת, שדוחים שבת, ולכך היה לו מותר למשה לעשותו בשבת.

ד. עוד תירץ, על פי ה**ירושלמי** (שבת ז, ב), ששואל: 'לא לשעה היתה? כלומר, הקמת המשכן בכל חנייה וחנייה, ואם כן אי אפשר ללמוד איסור בונה מהקמת המשכן? ותירץ, שכיון שהיה על פי הדיבור, הוי כ'לעולם', ולכן זה נחשב בונה. אם כן יש לומר, שכל זה דווקא לאחר חנוכת המשכן לגמרי. אולם בימי המילואים - יש לומר שאז זה היה נחשב רק לשעה, וגם שהיה עתיד לסותרו בימו בוודאי, ולכן אין בזה איסור למלאכת 'בונה וסותר'.

וכבר הקדימו בזה **בשו"ת חתם סופר** (סימן עב, ד"ה ולמדת) שכתב: 'ובימי מילואים דחי אפילו שבת, שהקימו ופרקו בכל יום, אלא על כרחך התם בנין לשעה הוה, כמו פאראסאל (מטריה) להעמידו ולפרקו לשעתו בימו, ולא דמי להעמדת המשכן במקום תחנותם על פי ה' יחנו'.

ה. בקונטרס זכור לדוד (לבעל האדר"ת) תירץ, שנראה במה שאמר **בירושלמי** (יומא פ"א א ובמדרישים), שמשנה רבנו ע"ה היה מעמיד ומפרק את המשכן כל שבעת ימי המילואים, דלאו דווקא כל שבעה, דדל מינייהו יום השבת, דאין בנין המשכן דוחה, כדאיתא (יבמות ו, א), ובמכילתא (ריש פרשת ויקהל), ובכמה מקומות. אלא הואיל והיו שבעת ימי מילואים נקט לשון הרגיל, אף שלא היה מפרק ומעמיד רק בששה מהם (ועיי"ש מה שציין לדברי היעב"ץ).

האם קטן כשר לבניית המשכן?

וַיְבַצְלָאֵל בֶּן אֲרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה עֲשֵׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה (לח, כב)

במסכת סנהדרין (ס"ט, ב) אמרו: 'וכי עבד בצלאל משכן בר כמה הוי, בר תליסר (בן כמה היה בצלאל כשעשה את המשכן? בן שלוש עשרה), דכתיב (לעיל לו, ד) 'אִישׁ אִישׁ

